

Толочко С.В. Компетентність педагогів: порівняльна характеристика сучасного світового й вітчизняного досвіду. *Педагогічні науки*. 2018. Випуск LXXXII. Том 1. С.186 – 194.

http://www.ps.stateuniversity.ks.ua/eng/file/issue_82/part_1/issue_82_1.pdf

УДК 37.0(477).001

**КОМПЕТЕНТНІСТЬ ПЕДАГОГІВ: ПОРІВНЯЛЬНА
ХАРАКТЕРИСТИКА СУЧАСНОГО СВІТОВОГО
Й ВІТЧИЗНЯНОГО ДОСВІДУ**

Толочко С.В., к. пед. н.,

докторант кафедри освіти дорослих

Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова

У статті здійснено аналіз світового й вітчизняного досвіду визначення компетентності педагогів в умовах модернізації освіти. Означено основні документи Європейської Комісії, Ради Європи, Європейських професійних організацій із питань формування спільних ключових компетентностей педагогів. Здійснено спробу проаналізувати особливості наборів компетентностей педагогів у деяких країнах Європи та Україні, здійснити порівняльну характеристику.

Ключові слова: *ключові компетентності педагогів, освіта протягом життя, базові компетентності педагогічних працівників нової української школи.*

В статье осуществлен анализ мирового и отечественного опыта определения компетентности педагогов в условиях модернизации образования. Отмечено основные документы Европейской Комиссии, Совета Европы, Европейского профессиональных организаций по вопросам формирования общих ключевых компетентностей педагогов. Предпринята попытка проанализировать особенности наборов компетенций педагогов в некоторых странах Европы и Украины, осуществит сравнительную характеристику.

Ключевые слова: ключевые компетентности педагогов, образование в течение жизни, базовые компетентности педагогов новой украинской школы.

Tolochko S.V. PECULIARITIES OF TEACHERS: COMPARATIVE CHARACTERISTICS OF THE MODERN WORLD AND DOMESTIC EXPERIENCE

The article analyzes the world and domestic experience of determining the competence of teachers in the conditions of modernization of education. The main documents of the European Commission, the Council of Europe, European professional organizations on the formation of common key competencies of teachers are indicated. An attempt was made to analyze the peculiarities of pedagogical competence sets in some countries of Europe and Ukraine, to carry out a comparative description.

Key words: key competences of teachers, life-long education, basic competencies of pedagogical workers of the new Ukrainian school.

Постановка проблеми в загальному вигляді та її зв'язок із важливими науковими чи практичними завданнями. У сучасній педагогічній науці з метою її адаптації до потреб нового технологічного та глобалізованого суспільства поряд із дослідженням традиційних методів і нових знахідок успішних міжнародних і вітчизняних освітніх систем важливу роль відіграє порівняльна педагогіка. Зміни в освіті є динамічними, складними та нелінійними. Світ рухається завдяки технологічним новинкам і все більшій інтеграції, взаємозв'язку між націями, їхніми освітніми системами та культурами.

Як відомо, компетентність є інтегральною характеристикою педагогів, доказом їхньої здатності здійснювати якісну навчальну діяльність.

Метою нашого дослідження є порівняльна характеристика сучасного світового й вітчизняного досвіду визначення компетентності педагогів в умовах модернізації освіти.

Аналіз останніх досліджень і публікацій, у яких започатковано розв'язання вищезазначеної проблеми. Порівняльна педагогіка – наука, яка вивчає стан, тенденції та закономірності розвитку освіти на глобальному, регіональному та локальному рівнях, порівняння та оцінювання освітньої політики, освітніх систем у різних країнах, міжнародного та вітчизняного педагогічного досвіду з метою взаємозбагачення національних освітніх культур.

Вітчизняні науковці вивчали підходи до підготовки педагога, розвитку його компетентності в контексті порівняльної педагогіки (Н.Абашкіна, Н.Авшенюк, Н.Бібік, М.Бойченко, В.Гаманюк, М.Голубєва, Т.Григор'єва, О.Дубасенюк, О.Овчарук, О.Локшина, Л.Пуховська, І.П'янковська, Є.Санченко, А.Сбруєва, С.Синенко, Ж.Таланова тощо).

Однак актуальним залишається питання аналізу компетентності педагогів через здійснення порівняльної характеристики сучасного світового й вітчизняного досвіду для впровадження індивідуальних програм у системі післядипломної освіти.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Протягом останніх 20 років основною місією Болонського процесу та головною метою структурних реформ є забезпечення й покращення якості та відповідності навчання й викладання. Особливого значення набуває інтегроване транснаціональне співробітництво у вищій освіті, дослідженнях та інноваціях заради зростання мобільності працівників, студентів і дослідників, а також збільшення кількості спільних освітніх програм в усьому Європейському просторі вищої освіти (ЄПВО). Із цією метою запроваджується структурований підхід колегіальної експертної підтримки (експертна підтримка / оцінювання / навчання колег за принципом «рівний рівному») на основі солідарності, співпраці та взаємного навчання для інтеграції освітніх систем більш і менш розвинених у даному контексті країн ЄПВО [23]. У зв'язку з цим особливого значення набуває вивчення й порівняння досвіду європейських інституцій та України щодо визначення компетентностей педагогів.

Компетентність, за Рекомендацією Європейського Парламенту і Ради 2008, – це беззаперечна здатність використовувати знання, навички та індивідуальні, соціальні і/або методологічні вміння в роботі або навчанні, а також у професійному та особистісному розвитку [10].

Так, у програмі «Загальні європейські принципи компетентностей і кваліфікацій учителів» (Common European Principles for Teacher1 Competences and Qualifications) визначено принципи підготовки майбутніх педагогів:

- висококваліфікована професія;
- навчання протягом життя;
- мобільність;
- педагогіка партнерства [16].

Наголошуючи на значенні вчителів, їхнього власного навчання упродовж життя та кар'єрного росту, до них ставляться вимоги відповідати зростаючим потребам суспільства знань, брати активну участь у розвитку науки та підготувати учнів до подальшого індивідуального навчання.

У доповіді Європейської комісії «Ключові компетентності – планування навчальних програм» щодо програми «Освіта і практика 2010» (Education and Training 2010 Programme. Jointseminar Report. Cluster «Key Competences») визначено такі основні компетентності педагога:

- уміння самостійно навчатися;
- уміння аналізувати свою роботу;
- здатність вести дослідницьку роботу;
- набуття культури навчання протягом життя;
- уміння критично оцінювати свої методи;
- здатність злагоджено працювати у колективі [17].

Європейське агентство з розвитку освіти з особливими потребами у своєму міжнародному огляді «Педагогічна освіта для інтеграції» (Policy Review on Teacher Education for Inclusion) [21] подає Резолюцію Європейського Парламенту щодо підвищення якості педагогічної освіти, Висновки Ради «Про професійний розвиток викладачів та керівників шкіл», «Педагогічна освіта та підготовка

вчителів (Кафедра ЮНЕСКО) для педагогічної освіти», «Педагогічна освіта та підготовка вчителів із «Використання ІКТ у вдосконаленні навчально-методичної діяльності». Так, Резолюція Європейського Парламенту щодо підвищення якості педагогічної освіти визначає такі нові компетенції для вчителів:

- якісне володіння ІКТ, медіа;
- добре знання мов;
- знання громадянської освіти та функціонування Європейського Союзу;
- здатність запропонувати й надати учням точну й потрібну їм освіту;
- знання правових основ боротьби з дискримінацією за ознакою статі, расового або етнічного походження, релігії чи віросповідання, інвалідності, віку або сексуальної орієнтації.

При цьому зазначається, що змінилися і проблеми, які має вирішувати сучасний педагог: більш складні й гетерогенні освітні середовища (учні з різноманітних соціальних та культурних груп і з широким спектром здібностей і потреб, включаючи спеціальну освіту); етнічна, національна, релігійна, соціальна різноманітність учнів та студентів; посилена увага до навчальних потреб окремих здобувачів освіти. Це передбачає запровадження інклюзії (отримання більших можливостей у навчанні та соціальному житті для всіх здобувачів освіти), наявності необхідних психолого-педагогічних знань, володіння міжособистісними й кооперативними вміннями та здатностями.

Висновки Ради «Про професійний розвиток викладачів та керівників шкіл» зазначають, що у зв'язку зі зростаючими вимогами до професії учителя виникає необхідність розроблення ними нових підходів до власного самонавчання та здатності адаптуватися до потреб учнів у час швидких соціальних, культурних, економічних і технологічних змін. Акцентується на здатності педагогів ставити власні вимоги до навчання в контексті їхнього конкретного шкільного середовища та відповідальності, особистого безперервного навчання як засобу для оновлення та розвитку компетентностей.

Висновки Ради та представників урядів «Педагогічна освіта та підготовка вчителів (Кафедра ЮНЕСКО) для педагогічної освіти» мають рекомендаційний характер та містять такі положення:

1. Забезпечити перекваліфікацію чи перепідготовку вчителів у закладах вищої освіти дослідницько-практичного спрямування; володіння фаховими знаннями своїх предметів, а також необхідними педагогічними навичками й компетентностями; доступ до програм допомоги на початку професійної діяльності та належної підтримки наставництва протягом усієї кар'єри; заохочення та підтримку впродовж професійної діяльності задля задоволення потреби в навчанні, а також отримання нових знань, навичок та компетентностей через формальне, неформальне та інформальне навчання, у тому числі обмін та стажування за кордоном.

2. Надати належну підтримку педагогічним навчальним закладам та післядипломної освіти для можливості розробляти інноваційні програми відповідно до нових вимог учителя.

3. Сприяти професійному розвитку педагогів – набуттю компетентностей, які дозволять їм навчити трансверсальним компетентностям (цифрова, навчання вчитися, соціальна та громадянська, підприємницька, культурна обізнаність) своїх підопічних; створити безпечне і привабливе шкільне середовище, яке базується на взаємній повазі та співробітництві; ефективно навчати в гетерогенних класах; працювати в тісній співпраці з колегами, батьками і громадськістю; брати участь у розвитку закладу освіти за місцем роботи; бути інноватором на основі рефлексивної практики й досліджень; упроваджувати інформаційно-комунікаційні технології для вирішення різноманітних професійних завдань, власного неперервного розвитку; створити траєкторію індивідуального кар'єрного професійного розвитку.

Розділ огляду *«Педагогічна освіта для інтеграції» «Педагогічна освіта та підготовка вчителів з «Використання ІКТ у вдосконаленні навчально-методичної діяльності»* спрямований на покращення можливостей учителів / фасилітаторів, які за допомогою додаткової підготовки в закладах підвищення

кваліфікації забезпечать інтеграцію ІКТ у навчальний процес та створення онлайн-ресурсів для покращення інтерактивного навчання;упровадження національної специфіки використання ІКТ в освітньому процесі на території країни / місцевості; розробка моделі використання ІКТ у різних навчальних середовищах та підготовка педагогами планів і навчального програмного забезпечення;розробка та введення в експлуатацію регіональних онлайн-ресурсних баз для вчителів і освітніх закладів післядипломної освіти з метою навчання педагогів інноваційних практик.

7-а Міжнародна конференція з відкритого та дистанційного навчання (листопад 2013 року, Афіни, Греція) була присвячена загальноєвропейському проекту TRANSIt, мета якого – сприяти поглибленню трансверсальних компетентностей учнів шляхом належної підготовки педагогічних кадрів для навчання даним компетентностям здобувачів освіти (із використанням середовища TRANSIt e-portfolios (паспорту професійної кар'єри), семінарів за традиційними та он-лайнними програмами e-Portfolios та надання їм підтримки для впровадження європейської й національної політики на практиці у школах).

У цьому документі представлені результати *дослідження «Аналіз потреб»* щодо набуття ключових компетентностей учителями – перехресне вивчення ключових компетентностей для навчання протягом усього життя:

- розвиток креативності;
- міжкультурна та багатомовна компетентність;
- соціальний розвиток і компетентність «навчитися вчитися» [19].

У *«Професійних стандартах для вчителів»* (Professional Standards for Teachers), розроблених «Агенцією професійної підготовки та розвитку шкіл» (Training and Development Agency for Schools) (Велика Британія), визначено *професійні ознаки* (professional attributes), *професійні знання та розуміння* (professional knowledge and understanding) та *професійні навички* (professional skills), сформульовані залежно від рівнів кваліфікації вчителів [22]. У розділі «Досягнення й різноманітність» (Achievement and Diversity) подановимоги до вчителів за рівнями [1], а саме:

– знання особливостей розвитку дітей і молоді та усвідомлення впливу індивідуальних, вікових, соціальних, релігійних, етнічних, культурних, мовних особливостей на досягнення і благополуччя здобувачів освіти;

– уміння надавати персоналізовані освітні послуги учням, у тому числі учням-не носіям англійської мови, зі спеціальними освітніми потребами та обмеженими можливостями, а також забезпечення рівності й інклюзії в освітньому середовищі;

– знання й розуміння ролі колег, які надають спеціальні освітні послуги (наприклад, учителів, які працюють із обдарованими й талановитими).

У проекті «*Курикулум педагогічної освіти в країнах ЄС*» («*The Teacher Education Curricula in the EU*», 2010 [20]), «визначено такі групи компетентностей: предметні, педагогічні, щодо інтеграції теорії і практики, щодо оцінювання якості. Проте, заклади педагогічної освіти визначили більшу кількість спільних компетентностей, а саме: 1) предметні; 2) педагогічні; 3) щодо інтеграції теорії і практики; 4) щодо взаємодії та співробітництва; 5) щодо оцінювання якості; 6) у сфері мобільності; 7) лідерська; 8) щодо неперервного навчання і навчання впродовж життя» [9].

Здійснений аналіз, на наш погляд, демонструє значну кількість підходів до визначення компетентності педагогів у системі освіти європейських країн, визначених у документах Європейської Комісії, Ради Європи, Європейських професійних організацій.

Зупинимося детальніше на компетентностях педагогів, означених у вимогах окремих освітніх систем країн Європи та світу.

Як відомо, *Організація економічного співробітництва й розвитку* упровадила проект DeSeCo (1997, 2002) (*Definition and Selection of Competencies, Визначення і вибір компетентностей*), покликаний визначити ключові компетентності, властиві системам освіти деяких країн світу. За результатами обговорення 2001 року видано підсумковий документ «12 країн, що беруть участь у програмі DeSeCo – А. Короткий звіт» (*12 Countries Contributing to DeSeCo – A Summary Report*) [14]. Наведемо деякі результати даного

опитування, а також досліджень вітчизняних науковців [1,2,3,4,5,6,7,8,9,11,12] та здійснимо змістово-структурний аналіз визначення компетентностей педагогів, зробимо порівняльну характеристику сучасного світового й вітчизняного досвіду.

Так, *Велика Британія* для підготовки педагогів застосовує цілісну модель професійної компетентності, яка охоплює п'ять взаємопов'язаних складових: когнітивні (офіційні та неофіційні знання); функціональна компетентність (навички або ноу-хау); особистісні (поведінкові); мета-компетентності (здатність справлятися з невпевненістю, повчаннями та критикою); етична компетентність.

Ідея неперервної освіти у *Франції* творчо реалізується через такі компетентності: загальноосвітню (когнітивність, регулятивність, комунікативність, індивідуальність, рефлексивність), спеціально-предметну (у галузі окремого предмета, сфери знань), психолого-педагогічну (застосування психологічних і педагогічних знань і вмінь для розв'язання завдань чи проблем), компетентність, пов'язану із здатністю до безперервного навчання; соціально-культурну (адаптованість до культурного багатонаціонального середовища; толерантність; співжиття в гетерогенних соціальних групах); інформаційно-комунікативну (уміння орієнтуватися в інформаційному потоці, правильно використовувати отриману інформацію; застосування в конкретному спілкуванні знання мови, способи взаємодії з навколишніми й віддаленими людьми та подіями, робота в групі, володіння різними соціальними ролями); методично-технологічну (система методичних, дидактико-методичних знань, умінь і досвіду розв'язування методичних задач; знання про технології та конкретні їх види, знаннями методів, засобів, форм діяльності та умов їх застосування).

Результати обговорення педагогів *Німеччини* виявилися у визначенні фундаментальних компетентностей, серед яких навчальна (інтелектуальні, методологічні або інструментальні ключові знання, у галузях математики, природничих наук та технологій); комунікативна (володіння рідною та іноземними мовами); соціальна (здатність розв'язувати конфлікти, приймати рішення, співпраця, робота в команді); ціннісні орієнтації (соціальні,

демократичні й індивідуальні, розуміти основні соціальні, економічні, політичні та технологічні перспективи, метакогнітивна оцінка власних можливостей).

У *Швейцарії* відповідне визначення «трансдисциплінарні цілі» ототожнюється з компетентностями педагогів, серед яких названо: навчання протягом усього життя; цілісний особистісний розвиток: інтеграція знань, намірів та почуття; інтегроване мислення: логічне, аналітичне, інтуїтивне та символічне; відкритості, відображення цікавості та можливості пошуку нових знань; спроможність до дослідницької роботи; орієнтація в природному, соціальному та культурному середовищі; здатність приймати автономні судження; чутливість до етичних та естетичних питань; здатність оволодіти складними соціальними завданнями, готовність брати на себе відповідальність за себе, інших, суспільство та довкілля; уміння спілкуватися: виражати себе точно та чуйно; володіння рідною та іноземними мовами; уміння працювати самостійно та в групах; розвиток фізичних можливостей, пов'язаних із власним тілом.

Педагоги *Австрії* встановлюють такі ключові компетентності: предметна (передача знань, незалежне оперування ними та їх критичним відбиттям); особистісна (розвиток індивідуальних здібностей і талантів, обізнаність у власних сильних і слабких сторонах, здатність до самоаналізу, динамічні знання); соціальна (здатність брати відповідальність, співпраця, ініціатива, активна участь, відкритість до світу й відповідальність за навколишнє середовище, уміння працювати в команді, здатність спілкуватися); методологічна (основа для розвитку предметної компетентності: гнучкість, самоспрямоване навчання, здатність до незалежного розв'язання проблем, самовизначення) [5, с. 12].

Освітні експерти *Бельгії* виходять із визначення таких критеріїв професіоналізму педагогів, як багатовимірність, багатофункціональність, прозорість. Компетентності педагогів розподіляються на соціальні (участь у житті суспільстві, багатокультурний вимір, рівні можливості); комунікативні (наполегливість, уміння відповідати за себе та виважені рішення, уміння

співпрацювати); мотиваційні (здатність до винахідництва й навчання, творчість, гнучкість та адаптивність) [5, с.12].

Фінські вчені виокремлюють такі ключові компетентності: пізнавальна (знання та навички, уміння оперувати в умовах змін, умотивованість); критичне й творче мислення (здатність мислити й діяти на основі теоретичних знань і наукового дослідження, творча різноманітність); соціальна (справедливість, здатність до співпраці, розв'язання проблем, відповідальність університетів, прагматичний консерватизм та високий компетентнісний професіоналізм, рівні можливості у здобуванні освіти незалежно від віку, місця проживання, майнового стану, статі або рідної мови); педагогічна й комунікативна (педагогіка партнерства, творчість і незалежність педагогічної професії, розробка курикулуму й експериментування з методами викладання, здатність до оперування інформацією, навчання); стратегічна (наукові досягнення, технології, інновації, професійна ефективність, орієнтація на майбутнє, безперервну підготовку та тренінг).

У *Норвегії* 1997 року був створений комплексний «Основний навчальний план для початкової, середньої та освіти дорослих», що включає рубрики, які відповідають основним компетентностям педагогів, а саме: духовність людини (знайомство із християнськими й гуманістичними цінностями; усвідомлення культурної спадщини, ідентичність і місцеві традиції; толерантність у ставленні до інших культур; повага і знання релігій і конфесій); творчість людини (творчі здібності та критичного мислення; здатність вирішувати проблеми; уміння використовувати наукове мислення й методи: уміння бачити, ставити запитання, знайти можливі пояснення та перевірити свої припущення); працьовита людина (навчальні й практичні навички; навчання вчитися; здатність брати відповідальність за своє навчання; здатність планувати та організовувати власну роботу та процес навчання); ліберальність і освіченість людини (здатність упорядковувати знання; методологічні навички; повага до аргументів; використання інформаційних технологій; розуміння інтернаціоналізації та оцінка традицій; здатність досягти нових знань; підприємницькі навички); соціалізація

людини (упевненість у власних здібностях; комунікативні навички; здатність вирішувати конфлікти; соціальна відповідальність; турбота про інших; знання прав та обов'язків; здатність брати на себе відповідальність; розвиток незалежної та автономної особистості); екологічна обізнаність людини (здатність жити в гармонії з природою; усвідомлення природного середовища й конфліктів інтересів; фізична діяльність).

Ключові компетентності, означені науковцями *Нідерландів*, пов'язані із загальноосвітніми цілями: розвиток особистості, підготовка до ринку праці, формування відповідального громадянина. Звідси і перелік компетентностей: здатність до самонавчання; упевненість та вміння обирати напрям розвитку; уміння розв'язувати проблеми, застосовувати різні альтернативи для дії, грати різні ролі, співпрацювати та знаходити творчі рішення; компетентності для ефективного набуття нових здібностей (основні академічні компетентності, аналітичні здібності, здатність до навчання, уміння концентруватися) [5, с. 12].

Польські педагоги виділяють п'ять ключових компетентностей: планування, організація й оцінювання самонавчання; порозуміння в різних ситуаціях чи здатність висловлювати думки й чути інших; ефективна взаємодія в команді, групі, здатність бути членом команди, виконувати різні ролі та займати в ній відповідне місце; уміння творчо вирішувати проблеми, культура наукового мислення та діяльності; інформативно-комп'ютерна грамотність [23].

У виборі педагогів *Кіпру* основними компетентностями вчителя у XXI ст. визначено: здатність пристосовуватися до європейської ідеології та явищ, що постійно змінюються під впливом новітніх технологій, розвитку знань, демографічних та соціальних змін; уміння не просто передавати знання, але організувати різноманітні процеси навчання; виховувати національну та культурну самобутність грекокіпріотів, та одночасно поважати самобутність інших національних груп, що мешкають на Кіпрі [6, с. 34].

У *Туреччині* ключовими для педагогів визначено такі компетентності: загальні та професійні; знання національних особливостей і традицій корінного національного навчання та виховання; освіта як готовність захищати цінності

національного суверенітету та незалежності; знання критеріїв та діагностики рівнів розвитку школярів; створення розвивального середовища для учнів певного віку; взаємодія з батьками у процесі навчання їх дітей; уміння планувати та організувати роботу з учнями, батьками, шкільними психологами; технологічна (технологія навчання та виховання); методична (теорія та методика виховання); науково-дослідницька (основи наукових досліджень, методологія освітніх досліджень) [6, с.60 – 61].

З метою змістово-структурного аналізу визначення компетентностей педагогів скористаємося узагальненою класифікацією головних переліків ключових компетенцій О.Овчарук [8], які науковець розподілила за трьома основними блоками (ключовими групами компетенцій): соціальні, мотиваційні та функціональні компетентності. Подаємо ці групи в таблиці 1.

Таблиця 1

Ключові групи компетентностей

<i>Соціальні компетентності</i>	<i>Мотиваційні компетентності</i>	<i>Функціональні компетентності</i>
<ul style="list-style-type: none"> • здатність до співпраці • уміння розв'язувати проблеми в різних життєвих ситуаціях • навички взаєморозуміння • активна участь • соціальні й громадянські цінності та вміння • комунікативні навички • мобільність (у різних соціальних умовах) • уміння визначати особисті ролі в суспільстві тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • здатність до навчання • винахідливість • навички адаптуватися та бути мобільним • уміння досягати успіху в житті • бажання змінити життя на краще • інтереси та внутрішня мотивація • особисті практичні здібності • уміння робити власний вибір та встановлювати особисті цілі тощо 	<ul style="list-style-type: none"> • лінгвістична компетентність • технічна та наукова компетентність • уміння оперувати знаннями в житті та навчанні • уміння використовувати джерела інформації для власного розвитку • уміння використовувати ІКТ тощо

Будучи активним учасником Болонського процесу, Україна розробляє власні нормативні документи щодо визначення ключових компетентностей учителів для імплементації світової практики та досвіду країн Європейського Союзу в освітній процес вітчизняних закладів освіти. Так, для впровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року (НУШ) була

створена Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти (наказ МОН України від 15.01.2018 р. № 36), метою якої є перепідготовка вчителів нової формації.

Типова освітня програма подає базові компетентності педагогічних працівників нової української школи, а саме:

– «професійно-педагогічна компетентність – обізнаність із новітніми науково обґрунтованими відомостями з педагогіки, психології, методик, інноватики для створення освітньо-розвивального середовища, що сприяє цілісному індивідуально-особистісному становленню дітей молодшого шкільного віку, здатність до продуктивної професійної діяльності на основі розвиненої педагогічної рефлексії відповідно до провідних ціннісно-світоглядних орієнтацій, вимог педагогічної етики та викликів початкової школи;

– соціально-громадянська компетентність – розуміння сутності громадянського суспільства, володіння знаннями про права і свободи людини, усвідомлення глобальних (у тому числі екологічних) проблем людства і можливостей власної участі у їх розв'язанні, усвідомлення громадянського обов'язку та почуття власної гідності, вміння визначати проблемні питання у соціокультурній, професійній сферах життєдіяльності людини та віднаходити шляхи їх розв'язання, навички ефективної та конструктивної участі в цивілізаційному суспільному розвитку, здатність до ефективної командної роботи, вміння попереджувати та розв'язувати конфлікти, досягаючи компромісів;

– загальнокультурна компетентність – здатність розуміти твори мистецтва, формувати власні мистецькі смаки, самостійно виражати ідеї, досвід та почуття за допомогою мистецтва, усвідомлення власної національної ідентичності як підґрунтя відкритого ставлення та поваги до розмаїття культурного вираження інших;

– мовно-комунікативна компетентність – володіння системними знаннями про норми і типи педагогічного спілкування в процесі організації колективної та індивідуальної діяльності, вміння вислуховувати, відстоювати власну позицію,

використовуючи різні прийоми розміркувань та аргументації, розвиненість культури професійного спілкування, здатність досягати педагогічних результатів засобами продуктивної комунікативної взаємодії (відповідних знань, вербальних і невербальних умінь і навичок залежно від комунікативно-діяльнісних ситуацій);

- психологічно-фасилітативна компетентність – усвідомлення ціннісної значущості фізичного, психічного і морального здоров'я дитини, здатність сприяти творчому становленню молодших школярів та їхній індивідуалізації;

- підприємницька компетентність – уміння генерувати нові ідеї й ініціативи та втілювати їх у життя з метою підвищення як власного соціального статусу та добробуту, так і розвитку суспільства і держави;

- інформаційно-цифрова компетентність – здатність орієнтуватися в інформаційному просторі, отримувати інформацію та оперувати нею відповідно до власних потреб і вимог сучасного високотехнологічного інформаційного суспільства» [13, с. 2–4].

Порівняння базових компетентностей педагогічних працівників нової української школи, визначених розробниками Типової освітньої програми, зі світовим досвідом визначення компетентності учителів дають підстави стверджувати про спільність освітніх парадигм і цінностей громадянського суспільства.

Однак, нинішні реформи ще не здатні повністю задовільнити потреби педагогів України. Вітчизняне освітянське суспільство, відчуваючи тиск учнів, студентів, сучасних роботодавців-замовників кадрів, бізнес-структур щодо змін та оновлення підготовки фахівців, об'єднується в громадські організації, професійні педагогічні спілки, спільноти тощо. Асоціація інноваційної та цифрової освіти, онлайн-медіа про освіту та виховання дітей в Україні «Освіторія», інтерактивна платформа Ed-Era, Онлайн платформа неформальної освіти в Україні, Портал громадських експертів «Освітня політика», онлайн-платформа «Вище», платформа для професійного зростання шкільних педагогів «EdCampUkraine», TeachingUpdate: студії сучасного викладача, Академія ігрових технологій, інформаційний ресурс про нові можливості «K.FundMedia» тощо надають доступ

до найкращих світових практик у галузі педагогіки та можливості для професійного розвитку; допомагають удосконалити курси на основі фахових компетентностей та сучасних навичок, необхідних для працевлаштування студентів; підвищують розуміння важливості університетського викладання та престижності професії; відкривають нові можливості в галузях освіти і підприємництва в Україні та за кордоном; розвивають навички для забезпечення інклюзивності та толерантності під час навчання.

Науково-педагогічний проект «Підготовка керівних, педагогічних та науково-педагогічних кадрів до роботи за інноваційними освітніми технологіями» під назвою «Академія інноваційного розвитку освіти» нині здійснюється Міністерством освіти і науки, Національною академією педагогічних наук України, у тому числі Інститутом модернізації змісту освіти. «Академія» є частиною першого в Україні інноваційного освітнього кластера, основна мета якого – підвищити внутрішню та міжнародну конкурентоздатність учасників освітнього процесу в Україні за рахунок комерційного та некомерційного співробітництва, навчання, реалізації інноваційних проектів та інших заходів.

Діяльність даних державних і громадських інституцій, на нашу думку, сприятиме розвитку компетентностей вітчизняних педагогів, оскільки тисячі з них щороку із власної ініціативи підбирають із запропонованих такі тренінги, школи тьюторства, фасилітації, літні школи, круглі столи, форуми, коворкінги, які допомагають їм в індивідуальному зростанні та творчій самореалізації.

Насамкінець зазначу, що цьогорічний спільний документ міністрів освіти країн Євросоюзу – Паризьке комюніке (Париж, 25 травня 2018 року) – містить запевнення щодо подальшого сприяння й підтримки інституційних, національних та європейських ініціатив із педагогічної підготовки, безперервного професійного розвитку учителів, викладачів і пошуку шляхів кращого визнання високої якості та інноваційного викладання в їх кар'єрах [23].

Висновки з даного дослідження і перспективи подальших розвідок у даному напрямі. Здійснений аналіз уможлиблює зробити такі висновки:

1. Освітні системи країн із високим економічним і соціальним розвитком мають більш уніфіковані набори компетентностей порівняно з країнами-аутсайдерами у світовому економічному й освітньому просторі (Велика Британія, Німеччина, Франція, Австрія, Нідерланди).

2. Держави, які нещодавно приєдналися до Європейського Союзу, через боязнь утратити самоідентичність та невпевненість у потужності власної освіти й науки віддають перевагу національно ідентифікованим наборам компетентностей (Кіпр, Туреччина).

3. На окрему увагу заслуговують диференційовані й унікальні комплекси компетентностей, створених розробниками Фінляндії, Швейцарії та Норвегії: властивий їм глобалізм, космополітизм і водночас високі демократичні й етичні цінності, незалежність педагогічної професії та автономність університетів.

Література

1. Бойченко М. А. Професійний розвиток учителів, які працюють із обдарованими учнями у школах США, Канади та Великої Британії / М.А.Бойченко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету ім. Т.Г.Шевченка. Серія : Педагогічні науки. – 2016. – №137.– С. 302 – 306.

2. Гаманюк В. А. Система підготовки педагогічних кадрів та підвищення їх кваліфікації у Німеччині: дис. ... канд. пед. наук : 13.00.01 / В. А. Гаманюк. – К., 1995. – 221 с.

3. Голубєва М.О., П'янковська І.В. Визначення ключових компетентностей майбутніх учителів: європейський досвід/ М. О. Голубєва, І. В. П'янковська// Наукові записки. Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. – 2008. – Том 84. – С. 10 – 15.

4. Григор'єва Т.Ю. Підготовка вчителів-філологів до навчання дорослих у системі неперервної освіти Великої Британії [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / Т.Ю.Григор'єва; Житомирський державний університет імені Івана Франка. – Житомир, 2010. – 20 с.

5. Дубасенюк О.А. Компетентнісний підхід у професійній підготовці вчителя / О.А. Дубасенюк // Формування естетичної компетентності особистості

засобами народознавства : зб. наук. Праць молодих дослідників / [за заг. ред. О.С. Березюк, Л.О. Глазунової]. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2010. – С. 10-16.

6. Зарубіжний досвід професійної підготовки педагогів : аналітичні матеріали / [Авшенюк Н.М., Дяченко Л.М., Котун К.В., Марусинець М.М., Огієнко О.І., Сулима О.В., Постригач Н.О.]. – Київ : ДКС «Центр», 2017. – 83 с.

7. Компетентнісний підхід у сучасній освіті: світовий досвід та українські перспективи: Бібліотека з освітньої політики / Бібік Н.М., Ващенко Л.С., Локшина О.І. та ін.; за редакцією В. Овчарук. – К. : «К.І.С.», 2004. – 112 с.

8. Овчарук О. Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О.Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні: Рекомендації з освітньої політики. – К.: «К.І.С.», 2003. – С. 13 – 42.

9. Пуховська Л.П. Становлення «компетентнісної» ідеї в європейській педагогічній освіті / Л.П.Пуховська // Народна освіта. – Випуск №3(21), 2013. – Режим доступу до журн.: https://www.narodnaosvita.kiev.ua/?page_id=1736.

10. Рекомендація Європейського Парламенту і Ради 2008/С 111/01 «Про встановлення Європейської кваліфікаційної структури для можливості отримати освіту протягом усього життя» від 23 квітня 2008 року. [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_988/print1509974692923373.

11. Санченко Є.М. Поняття ключових компетенцій у змісті освіти зарубіжних країн: постановка проблеми / Є.М.Санченко. // Науковий вісник Донбасу. – 2010. – № 3. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <http://nvd.luguniv.edu.ua/archiv/NN11/10semkpp.pdf>

12. Синенко С.І. Розвиток післядипломної педагогічної освіти в країнах Західної Європи (Англія, Франція, Німеччина) [Текст]: автореф. дис. ... канд. пед. наук / С.І.Синенко; Центральний інститут післядипломної педагогічної освіти АПН України. – Київ, 2002. – 19 с.

13. Типова освітня програма організації і проведення підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладами післядипломної педагогічної освіти. Київ, 2018. [Електронний ресурс]. — Режим доступу: <https://imzo.gov.ua/2018/01/16/>.

14. 12 Countries Contributing to DeSeCo – A Summary Report. Uri Peter Trier, University of Neuchâtel on behalf the Swiss Federal Statistical Office. October 2001. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://deseco.ch/bfs/deseco/en/index/05.-parsys.1992.downloadList.41429.DownloadFile.tmp/sfsodesecoccpsummaryreport.pdf>.
15. Definition and Selection of Competencies: Theoretical and Conceptual Foundations (DeSeCo). – Annual Report 2001/spring 2002. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.oecd.org/education/skills-beyond-school/41529556.pdf>.
16. Common European Principles for Teacher1 Competences and Qualifications. – EuropeanCommission, 2010. – 5 p.
17. Educationand Training 2010 Programme. Jointseminar Report. Cluster «Key Competences – Curriculum Development». – 2008. – 6 p.
18. Katerina Riviou, Sofoklis Sotiriou. TraIning teachers in competence based education – the TRANS Itusecasein Greece, 7th International Conference in Open&Distance Learning–November 2013, Athens, Greece – PROCEEDINGS. [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://eproceedings.epublishing.ekt.gr/index.php/openedu/article/viewFile/602/591>.
19. The Teacher Education Curricula in the EU [Электронный ресурс]. – Brussels, 2010. [Электронный ресурс]. – Режим доступа : <http://ec.europa.eu/education/school-ucation/doc/teacherreport.pdf>.
20. Policy Review on Teacher Education for Inclusion International documents, reportsandprojects [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <https://www.european-agency.org/sites/default/files/TE4I-Policy-Review.pdf>.
21. Professional Standards for Teachers [Электронный ресурс]. – Режим доступа:<http://webarchive.nationalarchives.gov.uk/20110202160117/http://www.tda.gov.uk/teacher/developing-career/professional-standards-guidance.aspx>.
22. PARIS COMMUNIQUÉ. Paris, May 25th 2018.[Электронный ресурс]. — Режим доступа: <http://www.ehea2018.paris/Data/ElFinder/s2/Communique/EHEA-Paris2018Communique-final.pdf>.

23. Matusz M. Kompetencje in formacy jn enauczycieli I uczniow/ M. Matusz ///
Edukacja – Technika – Informatyka.KwartalnikNaukowy.– Rzeszow, 2008. – Tom X.
Teoretyczneipraktyczne problem edukacji in formatycznej. – S. 189 – 200.